

UMUT HAKKI EVRENSEL HUKUĞUN GEREĞİ OLARAK TANINMAK ZORUNDADIR!

Umut hakkı, ömür boyu hapis cezası alan mahpusların belirli bir süre sonra cezalarının gözden geçirilmesi ve yeniden serbest kalma şansı verilmesi hakkıdır. Bu hak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarıyla şekillenmiş, ancak dünyadaki farklı siyasi ve tarihi süreçlere göre her ülkede farklı yorumlanmıştır.

AİHM, 18 Mart 2014 tarihinde Sayın Abdullah Öcalan’a şartlı salıverilme hakkına sahip olmaksızın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesini, AİHS’in 3’üncü maddesini kapsayan işkence ve kötü muamele yasağına aykırı bulmuştu. AİHM, “Öcalan 2” adıyla verdiği bu karar doğrultusunda, Türkiye’den düzenleme yapmasını istemiş ve daha sonra tutsaklar Hayati Kaytan, Emin Gurban ve Civan Boltan için de benzer kararlar vermişti.

AİHM kararlarının uygulanıp uygulanmadığını denetleyen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de ilk kez 2015 yılında “ihlal” kararını gündemine alarak ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla ilgili “umut hakkını” doğuracak yasal düzenlemeler ve uygulama değişikliklerinin sağlanması için Türkiye’ye dair denetim süreci başlatmıştı. Ancak denetim süreci başlatılmasına rağmen kararlar Bakanlar Komitesi'nin toplantı gündemine alınmadı. Bu durum yaklaşık 6 yıl sürdü. Devamındaki süreçte Sayın Öcalan ve diğer tutsakların avukatları ile sivil toplum örgütleri de farklı tarihlerde Bakanlar Komitesine konuyu “acil” gündemine alması talebiyle başvurularda bulundu. Bu başvurular sonucu ilk kez 2021 yılında gündeme alındı. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmış olan Sayın Öcalan için AİHM’in ‘umut hakkı’ kararı ile ilgili Türkiye’den ne tür adımlar atıldığı konusunda bilgi istemiş ve özel önlemlerin yanı sıra genel önlemler alınması konusunda tavsiyelerde bulunmuştu

Türkiye, 2021 yılından 3 yıl sonra "ihlal" kararına dair herhangi bir adım atmazken sivil toplum örgütlerinin son olarak 31 Temmuz 2024'te Komiteye yaptığı bildirim sonrası AİHM'in Abdullah Öcalan'a dair “ihlal” kararı yeniden komitenin gündemine girdi. Bu kapsamda, 17-19 Eylül 2024 tarihleri arasında gerçekleştirdiği toplantıda "ihlal" kararını görüşen komite, 19 Eylül 2024'te kararını açıkladı. "Gurban grubu/Türkiye" adı ile açıklanan kararda, Türkiye’den gerekli önlemleri geciktirilmeden alınmasını istedi. Komite, adım atılmaması halinde Eylül 2025'teki toplantıda ara karar hazırlanacağı uyarısında bulundu. Bu toplantıda alınan kararlar ile “2021 tarihli toplantıda” alınan kararlarla büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Son bir yıllık süreçte çok sayıda hak ve hukuk örgütü ile uluslararası örgütün Bakanlar komitesine başvurusu olmuştur.

Bakanlar Komitesinin 17 Eylül 2025 tarihinde aldığı karara göre;

1. Türkiye'nin AİHM kararının gereğini yerine getirmediği ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasında 25 yılı dolduran mahpusla ilgili bir değerlendirme mekanizması kurulması yönünde bir yasal düzenleme yapmadığı için **"derin üzüntü duyduğunu"** belirtmiştir.
2. **Adalet Bakanlığı'nın hazırladığı İnsan Hakları Eylem Planı'nda bu konuya yer verilmesi, TBMM'de kurulan Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'ndan bu konuda da faydalanılması, umut hakkı konusunda milletvekilleri tarafından verilen kanun tekliflerinin gündeme alınarak kabul edilmesini belirtmiştir.**
3. **Umut hakkının yanı sıra diğer önlemlerin de alınması istenmiştir. Sanırım buradan tecrit gibi uygulamaların olmaması anlaşılmalıdır.**
4. **Diğer üye devletlerin tecrübelerinden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir.**
5. **Bakanlar Komitesi bu sefer 1 yıllık süreyi 9 aya indirerek, 2026 yılı Haziran ayı sonuna kadar süre vermiştir.**

Bakanlar Komitesinden Beklentimiz

Aradan geçen on bir yıllık süreye ve bu karardan etkilenecek başta sayın Öcalan olmak üzere binlerce kişinin 25 yıllık hapislik sürelerini doldurmalarına rağmen adım atılmaması nedeniyle Türkiye'ye yönelik olarak Sözleşmenin 46/4. maddesinde öngörülen ihlal prosedürünün başlatılmasına karar vermeye davet ediyoruz.

TBMM'den Beklentimiz

Kararın yerine getirilmesi için ilgili yasal düzenlemelerin yapılması Meclis'in yetkisindedir.

TBMM Mili Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'nun bir an önce sayın Öcalan ile görüşerek umut hakkının hayata geçmesi dahil olmak üzere Demokratik Entegrasyon yasalarını görüşmesi ve tekliflerini ilgili ihtisas komisyonuna sunması gerekmektedir.

Umut Hakkının hayata geçmesi için Meclis Başkanlığı, Meclis'te grubu bulunan siyasi partiler ve milletvekillerinden 5275 sayılı İnfaz Kanunun 25, 107/2 ve 16 fıkralar, 110/9. fıkra ve geçici 2. Maddesi ile 3713 sayılı Kanunun 17/4. Fıkrasının kaldırılması, TCK'da gerekli değişikliklerin yapılması için gerekli yasama çalışmalarını yapmaya davet ediyoruz.

Bakanlar Komitesi kararında belirtildiği gibi TBMM'ye verilmiş kanun teklifleri gündeme alınarak yasalaşmalıdır. DEM Parti Grup Başkan vekilleri ile milletvekillerinin 24 Eylül 2024 tarihinde verdikleri kanun teklifleri bulunmaktadır.

Siyasi İktidardan Beklentimiz

Öncelikle Kararda belirtildiği gibi Adalet bakanlığının insan hakları eylem planı çerçevesinde Umut Hakkını da hayata geçirecek adım atması gerekmektedir.

Devam eden Barış ve Demokratik Toplum Sürecinde Cumhur İttifakı ortaklarının umut hakkı ile ilgili verdikleri sözleri tutmaları, “Kuş’un çift kanatla uçuşması” için gereken adımları atması gerekmektedir.

Umut hakkı hayata geçirilinceye kadar sayın Öcalan’ın infaz kanunundan kaynaklanan tüm haklarının eksiksiz olarak hayata geçirilmesi, avukat ve aile görüşmesinin rutin olarak yapılması, İmralı Heyeti ziyaretlerinin sık yapılması, Milletvekili, gazeteci, akademisyen, STK ve kanat önderlerinin ziyaretlerinin yapılması sağlanmalıdır.

Barış ve Demokratik Toplum sürecinin başarıya ulaşması bakımından sayın Öcalan’ın sağlık, güvenlik ve özgürlük koşullarının sağlanması kaçınılmazdır. Siyasi iktidar aynı zamanda çatışma çözümünde müzakere ortamını da umut hakkının gereğini yerine getirerek yapmak durumundadır.

Sonuç olarak umut hakkı bir an önce hayata geçirilmelidir.

EK

Gurban ve Diğerleri Dava Grubu AK Bakanlar komitesi Kararı

Geçici Karar CM/ResDH(2025)264

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İnfazı

Türkiye aleyhine Gurban grubu davaları

(Bakanlar Komitesi tarafından 17 Eylül 2025 tarihinde, Bakan Yardımcıları'nın 1537. toplantısında kabul edilmiştir)

Application	Case	Judgment of	Final on
4947/04	GURBAN	15/12/2015	15/03/2016
24069/03	ÖCALAN (No. 2)	18/03/2014	13/10/2014
27422/05	KAYTAN	15/09/2015	15/12/2015
33056/16	BOLTAn	12/02/2019	12/05/2019

Bakanlar Komitesi, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme'nin 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, Komite'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (bundan böyle "Sözleşme" ve "Mahkeme" olarak anılacaktır) kesinleşmiş kararlarının infazını denetlemesini öngören hüküm uyarınca;

Mahkeme tarafından, başvuranların ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline ilişkin verilen kesinleşmiş kararları dikkate alarak - belirli bir asgari süreden sonra cezanın gözden geçirilmesine olanak tanıyan bir mekanizma sağlamayan mevzuatla düzenlenen, tahliye imkânı olmayan müebbet hapis cezası; Komitenin 1419 ve 1507 sayılı toplantılarında aldığı önceki kararları hatırlatarak, yukarıdaki ihlale ilişkin bireysel tedbirlerin, belirli bir asgari sürenin sonunda ve tahliye imkânı da tanınarak ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının yeniden gözden geçirilmesini sağlayacak bir mekanizmanın benimsenmesini gerektiren genel tedbirlerin uygulanmasına bağlı olduğunu, ancak ceza ve caydırıcılık gereklerinin henüz tam olarak yerine getirilmemiş olması veya kişinin toplum için hala tehlike oluşturması halinde bu durumun söz konusu olabileceğini;

Sözleşme'nin 46. maddesinin, davalı Devlete Mahkeme kararlarına uymak için hangi araçları kullanacağını seçme hakkı tanıdığını ve Mahkeme'nin, Devletlere ceza adaleti ve cezalandırma konularında bir takdir yetkisi tanıdığını, aynı zamanda uluslararası hukukun, müebbet hapis cezasının verilmesinden itibaren en geç 25 yıl içinde inceleme yapılmasını öngören mekanizmalara doğru bir eğilim gösterdiğini belirterek;

Mahkemenin ayrıca, mevcut davalarda tespit edilen ihlalin, başvuranlara yakın zamanda serbest bırakılma imkânı verilmesini gerektirdiği şeklinde anlaşılamayacağı yönündeki görüşlerini hatırlatarak;

Sözleşme'nin 46. maddesinin 1. fıkrası uyarınca her Devletin, taraf olduğu Mahkeme'nin kesinleşmiş kararlarına eksiksiz, etkili ve ivedi bir şekilde uyma yükümlülüğünün altını çizerek;

Türk hukukunun bu kararlarda belirtilen Sözleşme gereklilikleriyle uyumlu hale getirilmesi için gerekli yasal veya diğer yeterli tedbirlerin alınmamış olmasından DERİN BİR ÜZÜNTÜ duyduğunu ifade etmiştir;

Yetkilileri gerekli tedbirleri daha fazla gecikmeden almaya ÇAĞIRMİŞ;

Yetkilileri, mevcut gruptaki kararların hızla uygulanmasını sağlamak için, müebbet hapis cezaları için inceleme mekanizması sağlayan yeni İnsan Hakları Eylem Planı çerçevesinde yasal değişiklikler yapmak da dahil olmak üzere, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, ellerindeki çeşitli alternatifleri değerlendirmeye TEŞVİK ETMİŞ; "Terörsüz Türkiye" girişimini ve Parlamento'ya yasal değişiklik önerme yetkisine sahip olan yakın zamanda kurulan "Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu"nu kullanmaya teşvik etmiştir; veya Parlamento üyeleri tarafından bu konuda daha önce sunulmuş olan yasa tasarılarının Parlamento tarafından kabul edilmesi;

Bu tür inceleme mekanizmalarını hayata geçiren diğer üye devletlerin deneyimlerinden ilham almaları için onları bir kez daha TEŞVİK ETMİŞTİR;

Yetkilileri, mevcut dava grubunun uygulanmasında hızlı ilerleme sağlamak için alınan önlemler hakkında en geç Haziran 2026 sonuna kadar bilgi vermeye DAVET ETMİŞTİR.

MINISTERS' DEPUTIES

Interim Resolution CM/ResDH(2025)264**Execution of the judgments of the European Court of Human Rights****Gurban group of cases against Turkey**

(Adopted by the Committee of Ministers on 17 September 2025 at the 1537th meeting of the Ministers' Deputies)

Application	Case	Judgment of	Final on
4947/04	GURBAN	15/12/2015	15/03/2016
24069/03	ÖCALAN (No. 2)	18/03/2014	13/10/2014
27422/05	KAYTAN	15/09/2015	15/12/2015
33056/16	BOLTAn	12/02/2019	12/05/2019

The Committee of Ministers, under the terms of Article 46, paragraph 2, of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which provides that the Committee supervises the execution of final judgments of the European Court of Human Rights (hereinafter “the Convention” and “the Court”);

Having regard to the final judgments transmitted by the Court concerning violation of Article 3 of the Convention on account of the applicants’ aggravated life imprisonment - an all-life term with no prospect of release, governed by legislation which does not provide a mechanism that would allow for review of the sentence after a certain minimum term;

Recalling the Committee's previous decisions adopted at its 1419th and 1507th meetings that the individual measures relating to the above violation are linked to the implementation of general measures which require the adoption of a mechanism that would allow the review of any aggravated life sentence after a certain minimum term with a possibility of release, unless either the requirements of punishment and deterrence have not yet been entirely fulfilled or the person still poses a danger to society;

Recalling that Article 46 of the Convention allows the respondent State to choose the means by which it complies with the Court's judgments and that the Court has noted that States have a margin of appreciation in matters of criminal justice and sentencing, while at the same time, international law shows a trend for mechanisms providing a review no later than 25 years after imposition of life sentence;

Further recalling the Court's indications that the violation found in the present cases cannot be understood as requiring that the applicants be given the prospect of imminent release;

Underlining the obligation of every State, under the terms of Article 46, paragraph 1, of the Convention to abide by the final judgments of the Court to which they are a party, fully, effectively and promptly;

EXPRESSED DEEP REGRET that the legislative or other adequate measures required to align Turkish law with the requirements of the Convention as spelled out in these judgments have not been adopted;

EXHORTED the authorities to take the necessary measures without further delay;

ENCOURAGED the authorities to consider exploring various alternatives at their disposal to ensure swift implementation of the judgments in the present group, including but not limited to introducing legislative amendments within the framework of the new Human Rights Action Plan providing for review mechanism for whole life sentences; making use of the "terror-free Türkiye" initiative and the recently established "National Solidarity, Brotherhood and Democracy Commission" which has the mandate to propose legislative amendments to Parliament; or adoption by Parliament of the draft bills on this issue that have already been introduced by members of Parliament;

ENCOURAGED them once again to draw inspiration from the experience of other member States which have put in place such review mechanisms;

INVITED the authorities to provide information on the measures taken to ensure swift progress in the implementation of the present group of cases, by the end of June 2026 at the latest.